

Az eugenika gőgje és bárki hiánya

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 37. szám, 2019. szeptember 13.

1. Azt állítottam az *ÉS* augusztus 23-i számában, hogy a „*természettudományos felfedezéseknek semmi közük a kiválóságok származásához*”, illetve hogy „*a természettudományos kutatás lényegéből eredően vallásilag közömbös*” (*Válasz két reflexióra*, 2019/34.). Mindez nem azonos általában „a származás és a teljesítmény összefüggésének” homályos és bonyolult problémájával. Gerő András szerint „*magyarázatra szorul az a tény, hogy miközben a Nobel-díjasok 18 százaléka (!) zsidó származású, a zsidó származásúak aránya a világ össznépeességén belül nem éri el a 0,2 százalékot (!)*”. Gerő – tőle szokatlan nyegleséggel – odaveti, hogy „*fel szokták azt is emlegetni*” (sic!), hogy a sakon belül a nagymesterek „*majd' fele zsidó származású*”. (*Több kétely!*, *ÉS*, 2019/36., szept. 6.) Az mintha nem jutott volna eszébe, hogy Polgár László a lányait nevelte olyan sakknagymesterekké, akik hosszú éveken át férfiak között játszottak és nyertek.

Valóban nem tartom magától értetődőnek a származás automatikus nyilvántartását, semmibe véve azt a szellemi döntést, amelynek megfelelően valaki leélte az életét, azaz *kétségeim vannak* ezen eljárás jelentését illetően. Előfordul, hogy valaki fellázad a származása ellen, s ehhez még zsidónak sem kell lennie. „*Nemesség, hazudtál, származás, elárultál*” – írja Saint-John Perse *Bóják* című remekművében (Vas István fordítása). Saint-John Perse származásának részletes elemzését, vallásának, osztályhelyzetének, nemi identitásának, tehát különféle adottságainak felidézését meghagynám az érdeklődő olvasóknak, lévén *amit ír*, az a származás elleni lázadás szabadsága, tehát az önmagunk által megteremtett önazonosság kiváltsága. Hiszen például azt sem tudjuk, a Nobel-díjas zsidókat összeszámlálók Gorcsev Ivánt vajon beleszámították-e a sorba, aki, mint tudjuk, a díját a makaó nevű kártyajátékon nyerte, igaz, fiktív alakjának szerzője, Rejtő (született Reich) Jenő 1943-ban a Szovjetunióban munkaszolgálatosként pusztult el.

Gerő Czeizel Endrét idézi, aki szerint „*a zsidóság szellemi téren tapasztalt sikerességét elsősorban a családi és iskolai, tehát szociokulturális hatásokkal magyarázzuk. Mégis, az olyan genetikai hatások sem hagyhatók figyelmen kívül, mint a beltenyészet, amely a kis közösségben élő zsidók egymás közötti házasságára vezethető vissza. [...] A lappangó »jó« gének összetalálkozása pedig a génuszpalántaság kiindulópontja lehet.*” Ehhez tényleg nem ártott volna több kétely, még ha utóbb Czeizel megjegyzi is, hogy „*sokkal fontosabbak ennél a szociokulturális hatások*”, azaz a genetikus és a társadalomkutató szerepe elég zavarosan keveredik.

Az a zsidóság, amelyet Czeizel leír s Gerő jóváhagy, egy zárt rendszerben élt volna, azaz mögötte – ha tetszik, ha nem – a faji egyenlőtlenség mítoszának, Gobineau téveszméjének árnya sötétlik fel, még akkor is, ha azt mindössze származásnak nevezzük. A valóság ennél sokkal bonyolultabb volt, és ma is az. Neumann János, Wigner Jenő, Harsányi János kivételes tehetségét a Fasori Evangélikus Gimnázium tanárai ismerték fel. Ellenben számos kiváló fiatal jár ma a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskolába, akik nem tekinthetők adandó alkalommal sem szociokulturális, sem genetikai értelemben zsidónak.

Pedig nyilván vannak, akik – *horribile dictu* – félig, vagy negyedrészt esetleg, mégis azok volnának. Már tudniillik a zsidótörvények értelmében.

Való igaz: a kételymentesség kínos következményekhez vezet. Meglehet, a középkor mélyén a társadalomból kizárt zsidók arra kényszerültek, hogy egymás közt házasodjanak, és egymástól tanuljanak, de amint betehették a lábukat a kortárs világba, s egyetemre mehettek, akkor mentek is, s nem feltétlenül azt kérdezték egy másik embertől, hogy annak hány nagyszülője, s miként, meddig és miért volt zsidó,

hanem azt, hogy szereti-e őket. Mind Czeizel Endre, mind Gerő András jól tette volna, ha Karinthy Frigyes és Illyés Gyulát olvas. Az *Így írtok* tiben található dr. Héberstein *Halljad, Izrael!* című színműve, amelyben bizonyos De Snassy megemlíti édesanyjának, hogy „egy büdös jideaunak kellend beleit kitaposnom”, míg aztán ki nem derül az illető Pinkászról, hogy esetleg az apja lehet. Illyés *Sorsválasztók* című szomorú drámájának a magát magyarnak vélő hőse egy rövid ideig úgy gondolja, hogy – akárcsak De Snassy – esetleg *félig* zsidó, mire azonnal Izrael állam felé fordul, majd kiderül, hogy tévedett, s maradhat itthon.

Itt kell megjegyezni, hogy Czeizel a zsidókhöz hasonlóan zárt kulturális és genetikai közösségként tekintett a romákra is, azzal a nem mellékes különbséggel, hogy követte az általános társadalmi sztereotípiákat, és ennek megfelelően a „multifaktoriális-familiáris” értelmi fogyatékoság öröklődésének kérdését elemezve persze a vérrokon házasság, kapcsolat is a befolyásoló tényezők között tűnt fel. Ugyanaz a sztereotípiák, amely a romák esetében az értelmi fogyatékosághoz vezető tényezők egyike, zsidóknál a „génuszpalántaság kiindulópontja lehet” (sic!). Nekem aztán teljesen mindegy, hogy Czeizel Endre – Mink Andrásnak Glatz Ferenc egy írása nyomán használt, igazán pontos fordulatával élve – az érintetteket gálánsan felzsidózza, avagy, kevésbé elegánsan, lecígányozza. Ugyanolyan kínos mindkettő. S ennek semmi köze a politikai korrektségről alkotott véleményünkhöz.

2. A zsidóság ahistorikus állandóságát, a reményként használt évezredes önazonosság gögjét a gének dinamizmusának tana, az eugenika szégyenletes hagyományával megindokolni, mondván, lám, mi vagyunk azok, akiknek kiválóságáról nemcsak a Teremtő, de a modernizmus diadala és a tehetség biológiai adottsága is gondoskodik: szégyenteljes vállalkozás. Az a magától értetődő gög, ahogyan valaki, mint Gerő, a fentieknek megfelelően beszél „a zsidókról”, egyszerűen nem vesz tudomást a történelem szelleméről. „Nem Isten halt meg, a létfeltételek változtak.” (Kertész Imre: *Gályanapló*)

Az állandó kiválóság gögje szorosabban függ össze az otrombasággal, mint a valósággal. 3000 év távlatából-magasából megmondani, hogy milyenek a zsidók, még akkor is elég nagy számárság, ha maga Gerő – művelt emberként – óvakodik attól, hogy a zsidó tehetség származás általi örökölhetőségét evidenciának tekintse. Amit ír, abból mindössze a szellem szabadságának szomorúsága és az elmúlás bizonyossága hiányzik.

Azt hiszem, hogy a zsidóságról mint egységes fogalomról *egyetlen dolog miatt kell beszélünk*. Azért, amiért és amiként kiirtották őket. És ha van valami, amit meg kell hogy kérdezzenek önmaguktól mindazok utódai, akik egykoron nem gondolták magukról, hogy zsidók (míg aztán valóban példátlan, egyedülálló módon zsidóként végeztek velük, azért és csak azért, mert a nemzetiszocialisták ehhez a fajhoz tartozó, nem emberi lényeknek tekintették őket), ha tehát ezekre az emberekre gondolunk, akiknek mulandósága valóban nem azonos az illékony évekkal, akkor felmerül egy megkerülhetetlen kérdés.

Hiányzik-e *valójában* bárkinek ezeknek az embereknek az emléke? Közülük mindazok, akik magyarnak hitték magukat, ugyan hiányoznak-e mindazoknak, akik ma magyarnak vallják magukat? Mert ha nem, akkor azon nem segít sem a Kiválóságok Háza, sem a genetikai érdek, sem a származás. Hosszú évekként elelőtt két, a holokauszt emlékezetével foglalkozó fiatal kollégám, az azóta jóvátehetetlenül fiatalon meghalt Gantner Brigitta Eszter és Réti Péter, egy könyvet állított össze. *Az eltűnt hiány nyomában*, javasoltam címnek, Prousttól nem függetlenül, ami elég pontosan írta le a helyzetet. Ha a holokausztban elpusztítottak nem hiányoznak a mai magyaroknak, azon mit sem segít a kérkedés és az igyekezet, hogy „mások” is belássák, micsoda kiválóságokat öltek is meg. Nem ismerek ennél megalázóbb tévedést, amelyet Szép Ernő, Heltai Jenő, Kertész Imre egyként elkerültek.

Meglehet, tévedek. De mindazoknak, akik – mint Gerő vagy jómagam – a zsidó vallási közösségek bármelyikén kívül élünk, a holokausztban elpusztítottak, sorstalanná tett, halálukban végzetesen magukra hagyott hatmillió emberrel történtek figyelembevétel nélkül nincs mit megbeszélünk. Bárki, aki egy nemzet, egy közösség tagjaként halhat meg, okkal gondolhat arra, hogy vannak, akiknek sírjai előtt leszámazottait, híveik leborulnak. Akikkel a nemzetiszocializmus végzett, okkal gondolhatták, hogy nem pusztán nekik, de mindazoknak is örökre végük van, akikhez így vagy úgy, végül tartoztak. Okkal vélték

úgy, hogy az emlékeknek sem marad nyoma. A nemzetiszocializmus végső háborús célja a totális megsemmisítés volt, valahai létük, emlékek teljes kiirtása.

S ehhez képest oly lényegtelen mindaz, amit Füreden kiállítottak, vagy amit Gerő írt, s amire válaszolni voltam köteles.

Van három magyar verssor, amelyet hosszú évek óta mindig egybeolvasok. „Az Isten itt állt a hátam mögött / s én megkerültem érte a világot...” Majd: „*És mégis itt állt.*” József Attila és Pilinszky. Az egyik az öngyilkossága előtt, mielőtt magára emelt kezét. A másik azután, amikor a jóvátehetetlen már megtörtént, s világosan látszott, hogy mindaz visszavonhatatlan. Nem azért írtam a kritikát és a válaszaimat, hogy bárkit megbántsak, hiszen az mit sem ér, és mit sem számít. Csak a bizonytalanság és a tudás számít, hogy aztán már minden elvehető volt. Bárkit meg lehetett ölni egyetlen szó magyarázat nélkül. El lehetett venni valakitől a nevét, majd visszaadni, de egész életét a némaság és a kiismerhetetlen válasz között kellett leélnie.

A holokauszt óta mindenkivel – bárkivel – bármi megtehető. És minden ember éppolyan kiváló lehet. A zsidóknak, akárkik legyenek is, nincs semmi szükségük arra, hogy érdemeiket, kiválóságukat bizonygassák, ahogy másoknak sem – akárkik legyenek is.